

Nr 56.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i riktlinjerna för den statliga exportkrediten jämte i ämnet väckt motion.

(1:a avd.)

I propositionen nr 55 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 februari 1953, föreslagit riksdagen medgiva dels att under tiden till och med utgången av budgetåret 1953/54 statlig exportkreditgaranti må lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i förberörda statsrådsprotokoll, dels ock att staten må under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet samt i form av finansieringsgarantier, avseende produktion för export, till ett belopp av sammanlagt högst 100 miljoner kronor.

Vidare har i en inom andra kammaren av herrar *Hagberg* i Stockholm och *Johansson* i Stockholm väckt motion (II:444) hemställts, att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 55, måtte besluta att exportkreditgaranti må kunna lämnas vid försäljning till *alla* länder, med företrädesrätt för främjandet av sådan export som är av betydelse för upprätthållande av full sysselsättning.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, hänvisas till motionen.

När statliga exportkreditgarantier infördes i Sverige år 1933 var syftet närmast att genom stimulans åt exporten främja sysselsättningen inom landet. Efter hand fick garantigivningen ökad vikt i olika handelspolitiska sammanhang och under de senaste åren har den fått särskild betydelse ur valutasynpunkt.

Avsikten med den utbyggnad av systemet med statliga exportkreditgarantier, som skedde år 1950, var främst att underlätta för industrien att i ökad utsträckning inrikta exporten på de mera svårbearbetade hårdvalutamarknaderna och därmed öka dollarinkomsterna. Den viktigaste ändring, som då infördes, gällde att statsgarantien skulle få avse även förlustrisk i samband med upprättandet av konsignationslager i hårdvalutaländerna.

Sedan våren 1950 har det allmänna exportläget avsevärt skärpts. Till den hårdare konkurrensen på utlandsmarknaderna har bidragit att ett flertal med Sverige konkurrerande länder under de senaste åren på olika vägar sökt

främja exporten till dollarmarknaderna. Mot denna bakgrund har exportkreditnämnden ansett angeläget att garantisystemet utbyggs så att exporten till hårdvalutaländer erhåller ett mera effektivt stöd än hittills. Departementschefen delar helt nämndens uppfattning härvidlag och understryker i detta sammanhang att exportkreditgarantierna intar en viktig plats bland de olika åtgärder från det allmännas sida, som avser att främja dollarbetald export. Under sådana omständigheter synes departementschefen — även om först den 30 juni 1954 riksdagens senast lämnade bemyndigande att meddela exportkreditgarantier utlöper — frågan om en utbyggnad av exportkreditgarantisystemet böra upptagas till prövning och underställas riksdagen redan innevarande år. De erfarenheter, som under det närmaste året kan göras av nyheter i systemet, bör enligt departementschefen redovisas nästa år, då frågan om fortsatt bemyndigande att meddela exportkreditgarantier kommer upp till behandling.

Den mest betydelsefulla nyheten i den föreliggande framställningen från exportkreditnämnden gäller införande av en form av finansieringsgaranti. Förslaget anknyter till ett i Danmark tillämpat system. Ifrågavarande danska garantigivning sker i två huvudformer. Den ena avser finansiering av exportvaran under tillverkningsprocessen ända tills likvid influtit, medan den andra har till föremål exportens finansiering efter det skeppning ägt rum, varvid garantien hänför sig till belåning av dokumenten. Garantierna utställs till förmån för en finansierande bank med full regressrätt mot exportören, vilken, då så anses påkallat, har att ställa säkerhet för krediten exempelvis i form av sekundärinteckningar och borgen. Exportkreditnämnden föreslår, att en garantigivning av motsvarande slag försöksvis införs i Sverige och att denna garantiform skall komma till användning huvudsakligen i samband med dollarbetald export men även få meddelas för annan export, då detta av särskilda omständigheter anses befogat och ägnat att befordra export av synnerlig vikt.

Såsom förut nämnts avser exportkreditnämndens garantier enligt nu gällande bestämmelser sådana risker som köparens insolvens samt valutahinder och vissa andra statliga åtgärder utomlands, varjämte garanti i vissa fall kan meddelas mot förlust på lagerhållning i utlandet. Vid de försök som gjorts i syfte att åvägabringa en ur allmän synpunkt önskvärd ökning av exporten till hårdvalutamarknaderna har ett allvarligt hinder i många fall visat sig vara svårigheterna att finansiera exporten redan på tillverkningsstadiet. Exportkreditgarantien har i sin nuvarande omfattning kunnat utnyttjas som grund för kreditgivning i samband med varans leverans men har däremot ej kunnat användas som grundval för finansiering av fabrikationen. De danska erfarenheterna av sistnämnda garantiform har varit gynnsamma. Departementschefen förordar att en finansieringsgaranti av denna art försöksvis införs även i Sverige i huvudsaklig överensstämmelse med exportkreditnämndens förslag och enligt de närmare föreskrifter som det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda. Departementschefen förutsätter att nämnden kommer att tillämpa den nya garantiformen med

försiktighet. Nämnden har ursprungligen föreslagit att de nya garantierna jämte lagerhållningsgarantierna begränsas till ett högsta sammanlagt belopp av 40 miljoner kronor. Sedermera har nämnden i en kompletterande promemoria hemställt att möjlighet bereds nämnden att efter framställning hos Kungl. Maj:t utfärda garantier av nämnt slag inom ramen för ett belopp av 100 miljoner kronor. I vilken utsträckning den nya garantiformen kan komma att utnyttjas torde, framhåller departementschefen, vara svårt att för närvarande bedöma. På skilda håll görs stora ansträngningar att öka den dollarbetalda exporten. Det är uppenbart, fortsätter departementschefen, att därest fråga skulle bli att lämna garanti för större tillverkningsobjekt avsedda för export till dollarländerna kan behöva utfärdas till mycket betydande belopp. Departementschefen förordar därför, att de föreslagna nya garantierna jämte lagerhållningsgarantierna tillsammans får uppgå till ett belopp av 100 miljoner kronor inom ramen för de 300 miljoner kronor riksdagen medgivit för exportkreditgarantier. Dock synes nämnden icke utan särskilt hemyndigande av Kungl. Maj:t böra få meddela garantier till sammanlagt högre belopp än 40 miljoner kronor. Departementschefen anser att finansieringsgaranti bör begränsas till högst 75 procent av leveransens värde. Garantiformen föreslås skola tills vidare reserveras för dollarbetald export. Av nämnden framställt förslag att garantiformen skall omfatta även viss annan export kan departementschefen sålunda icke biträda. Departementschefen uttalar att tillämpningen av den föreslagna garantiformen självfallet bör ske i överensstämmelse med den allmänna ekonomiska politiken.

I exportkreditnämndens skrivelse föreslås vidare vissa uppmjukningar i villkoren för statsgaranti för entreprenadarbeten och teknisk konsulterande verksamhet. Som villkor för garantigivning för entreprenadarbeten gäller att dessa måste vara förenade med industrileveranser. Vid författningens tillkomst var man av den uppfattningen att garantien endast borde omfatta svenska varor och tjänster. Frågan om en liberalare tillämpning av bestämmelserna har vid olika tillfällen varit föremål för behandling i riksdagen, senast i anledning av proposition 211/1950. Departementschefen uttalade sig då för att man skulle godtaga en något friare praxis i de särskilda fall, då föreliggande omständigheter gjorde detta berättigat och önskvärt. Departementschefen förordade emellertid samtidigt — närmast med tanke på inträffade förluster vid denna garantiform — försiktighet vid uppmjukningen.

Erfarenheterna har numera visat att kredit i samband med entreprenadarbeten icke är att anse som ett särskilt riskfyllt garantiobjekt. Vidare är att märka att stora och ur landets synpunkt betydelsefulla entreprenadarbeten, exempelvis tunnel- och järnvägsbyggen, stundom ej kan förknippas med svenska industrileveranser. Exportkreditnämnden anser därför att villkoret om samband med dylika leveranser bör bortfalla. Entreprenadarbeten, i vilka industrileveranser icke ingår, banar ofta väg för avsättning av svenska produkter och är otvivelaktigt av stort värde för export av svenska

varor i varje fall på längre sikt, även om icke industrileveranser direkt ingår i arbetet. Departementschefen tillstyrker därför nämndens förslag på denna punkt. Förslaget innebär att garanti för entreprenadarbeten kan innefatta icke blott varor och tjänster i entreprenadlandet — något som i viss utsträckning gällt även enligt nuvarande praxis — utan också leveranser från ett tredje land. Departementschefen vill framhålla att sistnämnda möjlighet bör utnyttjas endast när det av valutaskäl eller andra speciella omständigheter synes särskilt angeläget.

Vad beträffar förslaget att statsgaranti skall kunna lämnas för svensk teknisk konsulterande verksamhet, även om ett direkt samband mellan dylik verksamhet och svensk export icke kan fastställas, synes vad nämnden åsyftat vara tillgodosett redan med nuvarande utformning av bestämmelserna. Enligt departementschefens mening är sålunda ändring ej erforderlig.

Statsgarantier mot förluster i samband med lagerhållning utomlands har hittills kommit till användning i samband med upprättande av konsignationslager i hårdvalutaländerna. Exportkreditnämnden föreslår, att denna garantiform utsträcks att gälla även icke hårdvalutaländer, då detta av särskilda omständigheter synes påkallat och ägnat att befördra export av synnerlig vikt. Som motiv för denna utvidgning har nämnden framhållit, att lagerhållning är en betydelsefull förutsättning för en framgångsrik bearbetning icke endast av hårdvalutaländerna utan även av andra åtminstone på längre sikt viktiga marknader. Av remissinstanserna har bl. a. riksbanksfullmäktige ansett, att ifrågakvarande garantiform bör reserveras för hårdvalutaländerna. När frågan år 1950 uppkom att utvidga statsgarantierna till att gälla även lagerhållning utomlands förelåg stor tveksamhet rörande denna garantiforms berättigande; bl. a. ansågs förlustriskerna svåra att bedöma. Erfarenheterna av ifrågakvarande garantiform har emellertid varit gynnsamma. Omfattningen av denna garantigivning har å andra sidan hittills varit relativt begränsad. Vid remissbehandlingen har antytts, att den fördyring av varan, som är förbunden med garantigivningen, i vissa fall kan ha verkat avhållande på de svenska exportörerna. Några skadefall har icke inträffat och icke heller befaras förluster på utelöpande garantier.

Departementschefen hyser alltjämt den uppfattningen att lagerhållningsgarantien i första hand bör användas för hårdvalutamarknaderna. Dock synes det departementschefen önskvärt, att exportkreditnämnden bereds möjlighet att i undantagsfall och när synnerliga skäl föreligga meddela lagerhållningsgaranti även vid export till icke hårdvalutaländer.

Slutligen har exportkreditnämnden ansett att en sådan ändring av garantibestämmelserna bör övervägas, att exportör skall kunna erhålla statsgaranti mot förluster i anledning av opåräknat införande av importlicenser eller återtagande av meddelade licenser. Departementschefen anser en dylik ändring motiverad och tillstyrker alltså nämndens förslag härutinnan. I detta sammanhang har Stockholms handelskammare och kommerskollegium framfört önskemål om

viss ytterligare utvidgning, gällande bl. a. andra fall, då genom statliga förfoganden i importlandet förutsättningarna för affären så ändras att importörer vägrar att fullfölja den. Här åsyftade fall torde emellertid, framhåller departementschefen, i viss utsträckning kunna beaktas redan inom ramen för gällande bestämmelser.

I övrigt föreslås nu gällande riktlinjer för exportkreditgarantigivningen skola bibehållas oförändrade.

Den utbyggnad av garantigivningen, som departementschefen i det föregående tillstyrkt, anses icke få sådana verkningar, att behov uppkommer att överskrida det till 300 miljoner kronor bestämda maximibeloppet för exportkreditgarantierna under tiden till och med utgången av budgetåret 1953/54. Någon ändring av det sammanlagda garantibeloppet behöver därför icke nu ifrågasättas.

Utskottet. Den nuvarande statsgarantien för exportkredit föreslås skola utbyggas med en ny garantiform, avseende finansiering av produktion för export. Förslaget bygger på ett i Danmark tillämpat system. Med hänsyn till de gynnsamma danska erfarenheterna av denna garantiform synas utskottet skäl tala för att densamma försöksvis prövas även i vårt land. Liksom departementschefen förutsätter utskottet, att den nya garantiformen tillämpas med försiktighet. Utskottet har icke något att erinra mot att de föreslagna nya garantierna jämte lagerhållningsgarantierna få uppgå till 100 miljoner kronor inom ramen för de 300 miljoner kronor, som riksdagen medgivit för exportkreditgarantier. Finansieringsgaranti bör som föreslagits begränsas till högst 75 procent av leveransens värde.

Enligt departementschefens förslag skola finansieringsgarantierna helt reserveras för export till hårdvalutamarknaderna. Utskottet har under hand inhämtat, att frågan om utsträckta exportkreditgarantier vid ett ändrat konjunkturläge för närvarande överväges inom kommittén för produktions- och exportfrämjande åtgärder. I dagens läge synes det utskottet vara ett förstahandsintresse, att exporten till hårdvalutamarknaderna främjas. Utskottet har därför icke något att erinra mot att den nya garantiformen tills vidare begränsas till att avse dollarbetald export. Det synes emellertid utskottet angeläget, att därest så påkallas av förändringar i sysselsättningsläget, frågan om en utvidgning av exportkreditgarantierna tages under omprövning. Utskottet förutsätter, att Kungl. Maj:t i så fall för riksdagen framlägger förslag i ämnet. Av det anförda följer, att utskottet avstyrker det motionsvis gjorda yrkandet.

De av departementschefen föreslagna uppmjukningarna i villkoren för statsgaranti för entreprenadarbeten — innebärande att garanti för dylika arbeten kan innefatta icke endast varor och tjänster i entreprenadlandet utan även leveranser från ett tredje land — ha icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet anser sig vidare böra tillstyrka, att den hittillsvarande garantien mot förluster i samband med lagerhållning utomlands må i undantags-

fall och när synnerliga skäl föreligga kunna få användas även i fråga om andra länder än hårdvalutaländer.

Departementschefen har föreslagit, att garantigivningen mot förlust på grund av statliga åtgärder utomlands utvidgas att omfatta även opåräknat införande av importlicensiering eller återtagande av redan lämnade importlicenser. Då behov synes föreligga av en dylik utvidgning av garantisystemet, tillstyrkes jämväl detta förslag.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionen II: 444, medgiva,

a) att under tiden till och med utgången av budgetåret 1953/54 statlig exportkreditgaranti må lämnas i huvudsaklig överensstämmelse med de riktlinjer som angivits i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 13 februari 1953;

b) att staten må under samma tid inom ramen för tidigare beslutat maximibelopp av 300 miljoner kronor åtaga sig betalningsansvar för lagerhållning i utlandet samt i form av finansieringsgarantier, avseende produktion för export, till ett belopp av sammanlagt högst 100 miljoner kronor.

Stockholm den 31 mars 1953.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 55.